

А. Р. Олещук

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ (90-ті роки ХХ ст. – поч. ХХІ ст.)

У статті проаналізовано основні здобутки польської та української історіографії 80-х рр. ХХ – початку ХХІ ст. польсько-українських відносин.

Ключові слова: історіографія, європейська інтеграція, формування польсько-українських відносин.

Історія польсько-українських стосунків займає помітне місце в польській та українській історіографії. І не дивно, адже Польща і Україна упродовж свого існування завжди були поруч не тільки як сусіди, але й як країни, що мають спільне минуле та перебувають, хоча й на різних етапах, у стадії розбудови національних держав.

Саме Польща у XVII-XVIII століттях мала досить великий вплив на розвиток освіти і науки в Україні. Як свідчить ретроспективний аналіз, через Польщу культура Заходу йшла в Україну, а далі поширювалася в Росію. Українцям є чому повчитись у польського народу, бо саме «поляки першими в Європі запровадили виборче право на найвищому рівні державного управління (тобто елекцію – обрання короля сеймом), прийняли першу в Європі конституцію країни (1791 р.), а потім упродовж 127 років боролися проти окупантів за національне визволення і відновлення державності» [29]. Взаємні негативні й позитивні уявлення польського і українського суспільств змінювались відповідно до інтенсивності польсько-українських стосунків.

Відтак, в польсько-українській історіографії важливе місце займає минуле обох народів. З польсько-українськими стосунками пов'язані драматичні епізоди, суперечливі моменти.

Якщо польські історики вважають, що дослідження проблематики польсько-українських стосунків треба починати від козацьких повстань в Україні, оскільки саме ці повстання до цього часу є найбільш суперечливою історичною проблемою, то українські історики солідарні з думкою, що саме Польща із своєю агресивною політикою щодо східних і північних сусідів уже від середини XIV ст. і принаймні до 40-50-х рр. ХХ ст. була головним чинником дестабілізації у Центрально-Східній Європі [30].

Так, український вчений А. Хахула у своїй праці «Стереотипи польсько-українських відносин у польській пресі 90-х рр. ХХ – початку ХХІ ст.» вважає основними проблемами української історії, з якими пов'язані певні стереотипи польській свідомості, відносини Київської Русі та Польського королівства у X-XII ст., перебування українських етнічних територій у складі Польської корони та Речі Посполитої, українців і поляків у Австрійській (пізніше Австро-Угорській) та Російській імперіях, національне відродження українців XIX ст., польсько-українські конфлікти ХХ ст. (війна 1918–1920 рр., діяльність української національної меншини в міжвоєнній Польщі, військово-політичне протистояння на

Холмщині та Волині у 1938–1947 рр., акція «Вісла» 1947 р. та ін.) [39]. Перешкоду на шляху до повного примирення та широкого порозуміння обох народів, що гальмує здійснюване на найвищому державному рівні налагодження польсько-українських зв'язків, становить психологічний бар'єр у вигляді синдрому упередженості, негативних стереотипів, а то й проявів ворожості, породжених драматичними подіями минулого. Понад тисячоліття історія польсько-українських взаємин обіймає як позитивні їх прояви, так і трагічні сторінки. На жаль, в історичній пам'яті обох народів найміцніше закарбувалися драматичні події останньої світової війни та повоєнних років, причини яких сягають ХХ століття, часу зародження сучасних націоналістичних ідеологій. На сьогоднішній час з обох сторін необхідно докладно зусилля, щоб і українці, і поляки зуміли перебороти ці стереотипи та без емоцій об'єктивно оцінити спільну історію. «Історію не можна повернути назад але можна про неї сказати правду» [17].

У різні періоди історії стереотипи стосовно українсько-польських стосунків зароджувалися, змінювалися й зникали. Схожий процес відбувався на початку 90-х років ХХ ст., після здобуття Україною незалежності та перемоги демократії у Польщі. Обидва народи почали по-новому дивитись на спільні історію, сьогодення та майбутнє. Через запальні дискусії, суперечки, спроби діалогу була відкрита можливість до перегляду болючих сюжетів історії польсько-українських відносин [39].

Історичну літературу з проблеми польсько-українських відносин у нових геополітичних умовах, можна поділити на дві групи. Перша – це теоретичні роботи істориків і політологів загального характеру, в яких проблеми польсько-українських відносин згадуються лише побіжно. До цієї групи можна віднести праці з проблем польської і української політики, зовнішньополітичних зв'язків, наукові розвідки, в яких досліджуються питання євроінтеграції, політичної та економічної трансформації України і Польщі, проблеми геополітичної орієнтації обох держав в умовах розширення ЄС і НАТО, участі України та Польщі в цих процесах [5]. Серед праць, які стосуються проблем міжнародних відносин сучасного періоду, варто відзначити колективну роботу українських дослідників «Міжнародні відносини та зовнішня політика 1980–2000 рр.» [34]. Значна увага в ній приділяється зовнішній політиці незалежної України. Її автори торкаються розвитку відносин України з державами Центральної та Східної Європи, які називають «містком між Україною та Заходом», а стосунки з Польщею визнають зразковими.

В останні роки з'явилось ряд досліджень про місце та діяльність України в новій системі міжнародних відносин. Ці роботи носять комплексний характер, в яких поряд з оцінкою зміни міжнародної ситуації розробляються сценарії відносин України зі світовими та регіональними державами, Польщею зокрема. Поряд з цим вони висвітлюють і деякі аспекти розвитку польсько-українських відносин в нових геополітичних умовах. Тут варто

відзначити монографії С. Лотоцького і С. Трохимчука «Україна в світовому геополітичному просторі» [32], авторського колективу київських науковців під загальною редакцією С. Віднянського «Зовнішня політика України в умовах глобалізації» [27], О. Івченка «Україна в системі міжнародних відносин: історичні ретроспективи та сучасний стан» [28]. Остання присвячена проблемам участі України у світовій системі міжнародних відносин у другій половині ХХ ст. У дослідженні відтворюється картина перспектив розвитку України в наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст.

Проблеми політичної й соціально-економічної трансформації Польщі і України вивчали такі українські науковці, як В. Дем'янець [22], В. Струтинський [38], Г. Зеленько [26]. Варто відзначити монографію Г. Зеленько «Навздогінна модернізація: досвід Польщі та України» [25]. У цій праці окремий розділ дослідниця присвятила розвитку польсько-українського партнерства у політичній сфері. Вагомою є робота львівських істориків Л. Зашкільняка і М. Крикуна «Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів» [24], в якій на основі багатьох нових джерел та інтерпретаційних здобутків світової наукової літератури подається історія розвитку Польщі від найдавніших часів до сьогодення.

Другу групу літератури з досліджуваної проблеми становлять праці предметом вивчення яких є власне розвиток польсько-українських відносин сучасного періоду. Вони висвітлюють політичні, економічні, культурні аспекти українсько-польського співробітництва [41].

В українській історіографії одним з перших дисертаційних досліджень польсько-українських відносин 1990-х рр. є кандидатська робота Д. Горуна [21]. У ній історія польсько-українських відносин розглядається у трьох аспектах: двостороннє політичне співробітництво; економічні відносини та співпраця в євро регіонах; культурні взаємини. Дисертація Д. Горуна, в цілому, чітко структурована, містить багато фактів. Проте актуальність та насиченість відносин 1990-х рр. між Польщею та Україною вимагає зосередження уваги на найпріоритетніших сферах контактів, потребує більш повного висвітлення, аналізу політичного та економічного компонентів у взаємодії.

Еволюцію польських-українських взаємин з 1990 р. до 1995 р. й деякі аспекти політичного й економічного співробітництва України та Польщі розкривають також у спільній праці В. Глібов та Д. Горун [20].

Заслужує також уваги дослідження польської вченої Т. Зарецької, президента «Центру українсько-польських студій», де розкривається політичний аспект польсько-українських взаємовідносин протягом 1991–2001 рр. Дослідниця аналізує основні здобутки у розвитку польсько-українських політичних відносин за десять років незалежності України. На її думку, партнерство Польщі з Україною сьогодні є важливим геополітичним чинником зовнішньої політики України. Вона стверджує, що концепція майбутніх польсько-українських міждержавних стосунків форму-

валася під впливом думок великих постатей сучасності: видавця, літератора, журналіста і політичного діяча Польщі Є. Гедройця та американського політолога, соціолога і державного діяча З. Бжезинського [23].

Питання польсько-українських взаємин розглянув у своїй монографії Анджей Станіслав Кресло. На його думку, на початку 1990-х рр. польську періодику мало цікавили українські справи. Серед поляків існувало переконання, що криза в Радянському Союзі тимчасова і з часом мине. На СРСР звертали увагу, а в Україні у 1989–1990 рр., «здавалося, бракувало значних подій» [31, с.83]. Лише після 1991 р. інтерес до України значно зріс. Політичні та економічні кризи в Україні активно обговорювалися на шпальтах польської преси [18]. У цілому, книга А. Кресло загалом об'єктивно розкриває проблему місця польсько-українських відносин у польській пресі кінця ХХ – початку ХХІ століття. Багатолітня спільна історія Польщі та України виступає на її сторінках своєрідним сприятливим полем до перегляду взаємних упереджень та до створення нових світоглядних форм співпраці. Слід погодитися із авторською думкою про те, що у польсько-українських відносинах розпочався процес руйнації старих стереотипів (у своїй більшості негативних) та творення нових образів взаємного сприйняття.

Слід відзначити й статтю Т. Герасимчук [18], в якій розглядаються основні тенденції формування і реалізації стратегічного партнерства Польщі та України. Аналізуючи цей процес, авторка у розвитку польських-українських відносин виділяє декілька етапів, показує існуючі в Польщі й Україні основні міждержавні механізми стратегічної співпраці. Проблеми формування та розвитку польсько-українських відносин, пошуку свого місця обох держав в нових геополітичних координатах та значення поглиблення двосторонньої співпраці між нашими державами розглядає у своїх розвідках С. Стоєцький [36–37]. Простежуючи ідейно-політичні передумови становлення двосторонніх відносин у сучасну добу, роль незалежної України в історії польської політичної думки ХХ століття, дослідник наголошує на тому, що важливим чинником у цьому непростому процесі є визнання польською політичною й інтелектуальною елітою незалежної Української держави. Спільна стаття Д. Васильєва і А. Чекаленко «Українсько-польські відносини наприкінці ХХ століття» [16] висвітлює польсько-українські взаємини сучасності за традиційною схемою, вирізняючи політичні, економічні й культурні аспекти. Ця праця має деякий узагальнюючий характер, і автори вивчають стосунки обох держав з міжнародними політичними та економічними інститутами, ними запропоновані також певні хронологічні етапи існуючих на сьогодні відносин між Україною і Польщею.

Нові тенденції взаємин України та Польщі на початку ХХІ ст. продовжила досліджувати А. Чекаленко у своїй науковій розвідці «Україна – Польща: нові тенденції взаємин» [40]. Вона вважає, що об'єктивна реальність вимагає від двох держав тісної взаємодії, що гарантуватиме їм безпеку, поглиблення політичного діалогу, розширення торгівлі з підтримкою регіонального інтеграційного процесу.

Слід також відзначити дослідження О. Павлюка [11], який розглядає розвиток польсько-українських стосунків у трьох сферах: політичній, економічній, культурній. Основна увага зосереджується на аналізі політичних та економічних стосунків у контексті безпеки регіону ЦСЄ. Вивченням впливу політики західних країн на розвиток польсько-українських стосунків також займалися В. Моцок [35] та О. Митрофанова [33]. В. Моцок, розглядаючи роль Заходу в розвитку польсько-українських відносин у політичній площині, виділяє два періоди. Перший охоплює початок і середину 90-х рр., впродовж якого зовнішньополітична діяльність впливових західних країн, на думку автора, негативно позначилась на динаміці та інтенсивності польсько-українського діалогу. У другому ж періоді, що розпочався з середини 1990-х рр., відбуваються якісні зміни у розвитку всього спектра відносин як між Україною та західним світом, так і в польсько-українському діалозі. Якщо В. Моцок, розглядаючи вплив Заходу на розвиток цих відносин, говорить про вплив найбільш вагомих західних країн таких, як Англія, Франція, Німеччина і США, то О. Митрофанова виокремлює лише французький підхід до становлення України та Польщі на європейському стратегічному просторі. Проте обидва автори висловлюють думку, що невизначений зовнішньополітичний курс Києва на початку 90-х рр. та наявність ядерної зброї на її території сприяли прохолодній позиції Заходу щодо України, а обраний Польщею зовнішньополітичний курс на інтеграцію до НАТО та ЄС змушував представників Варшави узгоджувати свою зовнішню політику, в тому числі і на східному напрямку, з позицією впливових країн Заходу.

Значний інтерес у контексті досліджуваної теми становлять праці польських дослідників, які розкривають основні особливості формування зовнішньополітичної стратегії Польщі в умовах розпаду соціалістичної співдружності. Предметом дослідження таких робіт є зовнішньополітична діяльність Республіки Польща в нових геополітичних умовах, поряд з цим вони містять значну кількість інформації щодо формування польсько-українських відносин.

Серед таких досліджень варто відзначити роботи В. Малендовського [7-8], де автор розкриває основні цілі, стратегію та напрямки зовнішньополітичної діяльності Польщі, порушуючи і деякі аспекти польської політики щодо України.

Дослідженню проблеми вибору зовнішньополітичного курсу Польщі, в тому числі і на східному напрямку, присвячена наукова розвідка польського політика, історика, колишнього міністра іноземних справ Польщі Б. Геремека «Основні напрямки зовнішньої політики Польщі» [19]. Відносини з Україною бачаться такими, що мають ключове стратегічне значення для безпеки Польщі та стабільності регіону ЦСЄ, сприяють зміцненню європейської безпеки [31, с.74]. Основні завдання польської політики щодо України полягають в поглибленні «стратегічного партнерства» як одного з пріоритетних напрямків зовнішньої політики, підтримці зближення з європейськими структурами, приверненню якнайбільшої уваги США та ЄС

до утвердження України в її європейському виборі, прямій підтримці процесів трансформації та внутрішніх реформ. Для створення «найкращого клімату польсько-українських взаємин» виокремлюється завдання подолання тяжкої спадщини минулого.

Викликають інтерес також й інші роботи польських авторів, які торкаються питання зовнішньополітичної стратегії Польщі. Зокрема, Я. Стефанович [13-14] підкреслює прагнення Польщі до інтеграції з головними політичними та економічними структурами Заходу. Інший польський автор Я. Браткевич [1-2] теж поділяє таку думку, але відзначає важливість існування незалежної України в справі формування східного вектора зовнішньої політики Польщі. Основною особливістю усіх згаданих вище наукових досліджень є те, що їх автори однозначно позитивно оцінюють курс польського керівництва на повну інтеграцію до НАТО та ЄС як головний пріоритет зовнішньої політики Польщі після 1989 р. Варто відзначити дослідження Т.А. Ольшанського [9-10], в яких міститься глибокий аналіз і добре систематизований виклад фактів, проте відчувається деяка скептичність поглядів на українську риторичну «стратегічного партнерства», супроводжувану твердженням, що Київ просто зловживає нею, втім числі й у відносинах з Польщею, тоді як насправді ця формула не означає нічого більшого, ніж «сусідське партнерство».

Цікавими є праці польських авторів, які порушують деякі питання польсько-українських стосунків у контексті міжнародних відносин держав ЦСЄ. Варто відзначити дослідження Є. Козакевича [4-5], де розглядаються основні напрями зовнішньої політики держав Центрально-Східної Європи та вплив на них позиції Заходу та Росії. Автор підтверджує тезу про значний російський вплив на політику України стосовно Європи. Позицію України стосовно Польщі характеризує як бажаного регіонального співвідрядця, як зразок демократичних, політичних і ринкових реформ та політичного мосту між Україною й Заходом.

Перше монографічне дослідження з історії польсько-українських відносин сучасного періоду, було видане у 1994 р. в Польщі авторами В. Гіллом, Н. Гіллом [3]. Ця праця присвячена стосункам Польщі та України у 1989–1993 рр. Тут систематизовано значний обсяг фактичного матеріалу з польсько-українських взаємин, чітко виділені чотири аспекти: політичний, економічний, культурний, питання національних меншин. Проте це дослідження охоплює невеликий період у розвитку польсько-українських взаємин, а постійна активізація відносин вимагає глибшого дослідження. Варто наголосити на наявності незначної кількості аналітичних прогнозів на розвиток майбутніх відносин.

Важливим явищем польської історіографії у дослідженні розвитку польсько-українських взаємовідносин сучасного періоду, стала монографія Б. Сурмач [15], яка вийшла в 2002 р. в Любліні. Дослідниця розкриває політичний аспект співпраці Польщі та України і дає власну періодизацію розвитку польсько-українських відносин. Вона виділяє в польсько-українських відносинах 1992-

2000 рр. три періоди: 1992 – перша половина 1993 рр. (характерний творенням інституційних основ співпраці), друга половина 1993–1995 рр. (позначений значним зниженням динаміки взаємних контактів) і 1996–2000 рр. (зростання кількості зустрічей державних діячів). Проте в дослідженні основна увага зосереджена на розвитку відносин в першій половині 90-х рр. XX століття та приділяється менше уваги подіям кінця 1990-х рр.

Польська історична, політична, публіцистична думка про польсько-українські стосунки йшла у XX ст. складним шляхом усвідомлення того, що на українських землях українці мають право боротися за державність. Але фактом є те, що в польській історіографії польсько-українських стосунків виокремлюють кілька напрямів: традиціоналістський, «ревізійністський», сповідуваний групою польських істориків – українців за походженням і позанауковий напрям, де беруть гору не наукові критерії, а політичні міркування. Проаналізувавши їх, можна зробити висновок, що між «традиціоналістами» і «ревізійністами» в міру встановлення нових фактів відбувається певне зближення поглядів. Історики українського походження теж активно працюють над об'єктивним дослідженням суперечливого минулого. Українська історіографія польсько-українських стосунків бере свій початок у 90-і рр. XX ст., після проголошення незалежності. Проблеми польсько-українських стосунків розглядалися тоді на сторінках преси. Спостерігається певна різниця у поглядах між висвітленням цієї проблеми у львівській пресі і київській (російськомовній), але можна визначити загальну тенденцію – львівські (чи загалом із Західної України) і київські історики та публіцисти дотримуються проєвропейської, а отже і пропольської орієнтації, навіть найбільш дражливі і суперечливі проблеми польсько-українських стосунків вони інтерпретують толерантно.

Усе ж в українській історіографії дана проблема вивчена недостатньо. Недоліком більшості досліджень є переважно інформаційний характер. Позитивним у розвитку як вітчизняної, так і зарубіжної історіографії є те, що на сьогоднішній день накопичено достатню кількість матеріалу з даної проблеми, на основі чого робиться спроба реконструювати події кількарічної давності, встановлюються чинники, які сприяли формуванню нової моделі польсько-українських відносин, основні етапи їх розвитку та загальні закономірності. Таким чином, історія польсько-українських відносин кінця XX – початку XXI ст. ще не вивчена польськими та українськими істориками настільки, наскільки вона є актуальною.

Список використаних джерел:

1. Bratkiewicz J. Polska koncepcja zjednoczenia Europy na szczeblu regionalnym i subregionalnym // Polska i Ukraina w nowej Europie : materiały polsko-ukraińskiej konferencji naukowej (Warszawa, 16–17 listopada 1992 r.). – Warszawa: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 1993. – S. 19–24.
2. Bratkiewicz J. Strategiczne znaczenie Ukrainy. Między polityką a strategią. Polska w środowisku międzynarodowym / Praca zbiorowa pod red.

- Kuzniara R. – Warszawa : Fundacja Studiów Międzynarodowych, 1994. – S. 140–146.
3. Gill W., Gill N. Stosunki Polski z Ukrainą w latach 1989–1993. – Poznań-Toruń, 1994. – 123 s.
 4. Kozakiewicz J. Państwa Europy Środkowo-Wschodniej i Ukraina // Europa Środkowo-Wschodnia. – Warszawa : Instytut Studiów Politycznych PAN. – 1999. – Rocznik VI. – S. 205–225.
 5. Kozakiewicz J. Ukraina // Europa Środkowo-Wschodnia. – Warszawa : Instytut Studiów Politycznych PAN. – 1999. – Rocznik VI. – S. 353–367.
 6. Krzysztof Gawin. Nie zaleczone rany. Stosunki Polsko Ukraińskie wczoraj i dziś // Konspekt. – № 2-3. – Kraków, 2006. – S. 26.
 7. Malendowski W. Nowe uwarunkowania i cele polityki zagranicznej Polski po 1989 roku // Polska i jej sąsiedzi w latach dziewięćdziesiątych. Polityczne i ekonomiczne aspekty współpracy i integracji, red. B. Łomiński, M. Stolarczyk. – Katowice, 1998. – S. 147–154.
 8. Malendowski W. Polityka bezpieczeństwa RP. Uwarunkowania, strategia, kierunki, działania. – Poznań, 1998. – 187 s.
 9. Olszański T. Przyszłość stosunków polsko-ukraińskich między Lwowem a Donieckiem (uwagi polemiczne) // Ukraina a Polska – partnerstwo strategiczne. Historia. Czas teraźniejszy. Przyszłość. – K., 2002. – Część druga. – S. 53–58.
 10. Olszański T., Olszański T. Ukraińska polityka bezpieczeństwa a NATO // Biuletyn Ukraiński. – 1996. – № 5(29). – S. 30–44.
 11. Pavliuk O. Ukrainian-Polish relations: a pillar of regional stability? / Chaillot Paper 26. The effects of enlargement on bilateral relations in Central and Eastern Europe. – Paris: Institute for Security Studies of Western European Union, 1997. – P. 43–62.
 12. Polska – Ukraina: dialog w strefie pogranicza / Jan Kieniewicz. – Warszawa : Jezuici, 1996. – S. 65-73.
 13. Stefanowicz J. Central Europe between Germany and Russia. A view from Poland // Security Dialogue. – 1995. – Vol. 26. – № 1. – P. 55–64.
 14. Stefanowicz J. Rzeczpospolity pole bezpieczeństwa. – Warszawa : Adam Marszałek, 1993. – 198 s.
 15. Surmacz B. Współczesne stosunki polsko-ukraińskie. Politologiczna analiza traktatu o dobrym sąsiedztwie. – Lublin : W-wo Unswersytenu Marii Curi-Skłodowskiej, 2002. – 267 s.
 16. Васильєв Д., Чекаленко Л. Українсько-польські відносини наприкінці ХХ століття // Нова політика. – 1998. – № 4. – С. 13–17.
 17. Волинь: дві пам'яті : пер. з пол. / Упор. М. Войцеховський. – Київ-Варшава : Дух і Літера, Об'єднання українців у Польщі, 2009. – С. 304.
 18. Герасимчук Т. Україна – Польща: стратегічне партнерство // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль: ТДПУ, 2002. – Вип. 5. – С. 168–174.
 19. Геремек Б. Основні напрямки зовнішньої політики Польщі // Політична думка. – 1998. – № 1. – С. 62–75.
 20. Глібов В., Горун Д. Українсько-польські взаємини в пострадянський період. Деякі аспекти політичного і економічного співробітництва // Політика і час. – 1997. – № 5–6. – С. 15–21.
 21. Горун Д.О. Українсько-польські відносини (1991-1997). – Рукопис.
 22. Дем'янець В. Політична та соціально-економічна трансформація в Польщі у 90-х роках // Людина і політика. – 2000. – № 4. – С. 30–37.
 23. Зарецька Т. Українсько-польські політичні відносини (1991–2001 рр.) // Україна і Польща стратегічне партнерство. Історія. Сьо-

- годення. Майбутнє. – К. : Вид-во Українського фітосоціологічного центру, 2002. – Ч. II. – С. 7–12.
24. Зашкільняк А., Крикун М. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів : монографія. – Львів : Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, 2002. – 752 с.
 25. Зеленько Г. «Невздогінна модернізація»: досвід Польщі та України : монографія. – К. : Критика, 2003. – 216 с.
 26. Зеленько Г. Україна – Польща: політико-владні структури в умовах модернізації // Людина і політика. – 2000. – № 2. – С. 28–34.
 27. Зовнішня політика України в умовах глобалізації : анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991–2003 рр.) / відп. ред. С.В. Віднянський – К. : Генеза, 2004. – 616 с.
 28. Івченко О. Україна в системі міжнародних відносин: історія ретроспектива та сучасний стан : монографія. – К. : РІЦУАННІІ, 1997. – 688 с.
 29. Кочубей Т. Україна і Польща у форматі освітніх проблем // Пам'ять століть. – №5. – 2006. – С. 32–35.
 30. Кресло А.С. Еволюція польської української політичної і публіцистичної думки у сфері польсько-українських стосунків // Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика. – Вип. 31. – 2007. – С. 194–208.
 31. Кресло А. С. Польсько-українські стосунки й образ України у польській пресі (1991–2003) : монографія. – Львів : ЛНУ ім. Франка, 2005. – 128 с.
 32. Лотоцький С., Трохимчук С. Україна в світовому геополітичному просторі // 36. наук. пр. – Львів : Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, 2002. – 192 с.
 33. Митрофанова О. Французький підхід до українського і польського чинників у європейському стратегічному просторі // Роль Паризької «Культури» в становленні українсько-польського взаєморозуміння. – К., 2002. – С. 80–86.
 34. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980–2000 рр.) : підр. / А.Ф. Гайдуков, В.Г. Кремень, А.В. Губерський та ін. – К. : Либідь, 2001. – 624 с.
 35. Моцок В. Вплив політики західних країн на розвиток українсько-польських взаємовідносин у 90-х роках ХХ століття // Людина і політика. – 2001. – № 5. – С. 26–34.
 36. Стоєцький С. Незалежна Україна в історії політичної думки ХХ ст.: ідейно-політичні передумови становлення двосторонніх відносин в сучасну добу // Україна – Польща: історія і сучасність. – К., 2003. – Ч. II. – С. 33–48.
 37. Стоєцький С. Україна і Польща в сучасних геополітичних координатах: проблема стратегічного вибору і асиметрії партнерства // Україна і Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє. – К. : Вид-во Українського фітосоціологічного центру, 2002. – Ч. II. – С. 76–79.
 38. Струтинський В. Україна і Польща на шляхах парламентаризму // Віче. – 1998. – № 9. – С. 115–128.
 39. Хахула Л. Стереотипи польсько-українських відносин у польській пресі 90-х рр. ХХ ст. – початку ХХІ ст. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 17/2008. – С. 618–622.
 40. Чекаленко А. Україна – Польща: нові тенденції взаємин // Україна – Польща: історія і сучасність. – К., 2003. – Ч. II. – С. 51–59.
 41. www.nbuv.gov.ua.

In the article the main achievements of the Polish and Ukrainian historiography of 80th XX – early XXI century. Polish-Ukrainian relations.

Key words: *historiography, the European integration, of Polish-Ukrainian relations.*

Отримано: 15.09.2011